

Dawn Bowden AS
Cadeirydd y Pwyllgor ar Ddiwygio Etholiadol y Senedd

11 Mehefin 2020

Annwyl Dawn,

Parthed: gwybodaeth ychwanegol yn dilyn gwrandawriad y Pwyllgor

Diolch am eich llythyr dyddiedig 10 Mawrth. Fel y soniwyd yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 20 Ionawr, rwy'n fwy na pharod i'ch cynorthwyo gyda'ch gwaith os gallaf wneud hynny. Mae'r wybodaeth rydych chi wedi gofyn amdani i'w gweld o dan yr is-bennawd perthnasol isod.

Capasiti'r Senedd

O ran capasiti, y Bwrdd Taliadau ("y Bwrdd"), fel y gwyddoch, sy'n penderfynu ar lefel y lwfansau a'r adnoddau sydd ar gael yn uniongyrchol i Aelodau o'r Senedd a phleidiau gwleidyddol i'w galluogi i arfer eu swyddogaethau'n effeithiol. Swyddogaethau'r Bwrdd, fel y'u nodir yn adran 3 o Fesur Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Taliadau) 2010 ("y Mesur"), yw pennu lefel y taliadau a'r system o gymorth ariannol i Aelodau o'r Senedd ("Aelodau") sy'n eu galluogi i gyflawni eu rolau, gan gynnwys y rhai sy'n ddeiliaid cyfrifoldebau ychwanegol.

Mae'r Bwrdd yn gorff cyhoeddus a rhaid i'w benderfyniadau ar y cymorth sydd ar gael i'r Aelodau gydymffurfio ag egwyddorion bywyd cyhoeddus, sef atebolrwydd, uniondeb a bod yn agored. Wrth wneud penderfyniadau, mae'r Bwrdd yn ystyried yr egwyddorion a ganlyn:

- Dylai'r cymorth ariannol a'r taliadau i'r Aelodau gefnogi diben strategol y Senedd a hwyluso gwaith ei Aelodau;
- Mae'n rhaid i benderfyniadau fod yn briodol yng nghyd-destun enillion yng Nghymru ac amgylchiadau ariannol ehangach Cymru;

Senedd Cymru

Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

Taliadau@senedd.cymru

0300 200 6565

Welsh Parliament

Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

Taliadau@senedd.wales

0300 200 6565

- Rhaid i'r system cymorth ariannol i'r Aelodau fod yn gadarn, yn glir, yn dryloyw ac yn gynaliadwy, a rhaid iddi gynnig gwerth am arian i drethdalwyr.

Yn unol â'r egwyddorion hyn, gwneir penderfyniadau ar sail yr hyn sy'n iawn ac yn briodol i Gymru a'r Senedd. Fodd bynnag, fel Bwrdd, rydym yn cwrdd â'n cymheiriaid yn seneddau eraill yn y DU i drafod ein gwaith gan gynnwys lwfansau, ac rydym yn ystyried lefelau eu gwahanol lwfansau wrth wneud penderfyniadau.

Gan ganolbwyntio'n benodol ar gapasiti, a'r cymorth sydd ar gael i Aelodau wneud eu gwaith, ceir dadansoddiad o'r cymorth staffio i Aelodau yng ngwahanol ddeddfwrfeydd y DU yn y tabl isod:

Deddfwrfa	Blwyddyn ariannol 2020-21
Senedd Cymru	£104,835
Cynulliad Gogledd Iwerddon	£50,000 (yn seiliedig ar Benderfyniad 2016 gyda chynnydd blynyddol o £500 i gyfrif am chwyddiant)
Senedd yr Alban	tua £93,930
Senedd y DU	£177,550 (neu £188,860 ar gyfer ardal Llundain)

Mae'r cymorth y mae'r Aelodau yn ei gael ym mhob deddfwrfa yn cael ei siapio gan hanes a rôl gyfansoddiadol y ddeddfwrfa honno. Mae'r ffordd y mae penderfyniadau'n cael eu gwneud hefyd yn wahanol ym mhob deddfwrfa. Mae gan Senedd y DU a Senedd Cymru baneli annibynnol sy'n gwneud penderfyniadau; roedd gan Gynulliad Gogledd Iwerddon Banel Adolygu Ariannol Annibynnol hefyd, ac yn yr Alban mae Corff Corfforaethol Seneddol yr Alban yn cyflwyno cynllun Ad-dalu Treuliau'r Aelodau i Senedd yr Alban.

Yn unol ag egwyddorion y Bwrdd, mae penderfyniadau am y lefel briodol o gymorth i'r Aelodau yn cael eu gwneud yng nghyd-destun Cymru. Mae gan Senedd Cymru lawer llai o Aelodau na'r seneddau eraill yn y DU. Barn y Bwrdd, felly, yw ei bod yn briodol bod gan Senedd Cymru, sy'n ddeddfwrfa fach â 60 o Aelodau yn unig, fwy o gapasiti o ran staffio na'r deddfwrfeydd datganoledig eraill.

Yn y cyd-destun hwn, rhwng mis Hydref 2017 a mis Gorffennaf 2019 cynhaliodd y Bwrdd **adolygiad** manwl o strwythur cyflogau a gyrfaedd staff cymorth yr Aelodau. Ystyriwyd lwfansau staffio'r Aelodau unigol, Grwpiau'r Pleidiau Gwleidyddol a chyflogau staff cymorth fel rhan o'r adolygiad hwnnw. Bu canfyddiadau'r adolygiad hwnnw o gymorth i lywio'r gwaith o baratoi'r darpariaethau yn y Penderfyniad drafft ar gyfer y Chweched Senedd.

Yn yr adolygiad, soniwyd bod lwfansau staffio Aelodau Senedd y DU yn sylweddol uwch na'r lwfansau y darperir ar eu cyfer gan y Penderfyniad. Fodd bynnag, mae'r cyfartaledd cyflogau yn sylweddol uwch yn Llundain nag yng Nghymru, ac mae hynny'n cyfrif am ryw faint, o leiaf, o'r gwahaniaeth yn y lwfansau hyn. Mae'r lwfansau staffio a ddarperir ar gyfer Aelodau o'r Senedd yn uwch na'r rhai sydd ar gael i Aelodau Senedd yr Alban ac Aelodau Cynulliad Gogledd Iwerddon, sydd efallai'n gymhariaeth decach o ystyried llwyth gwaith, cyfrifoldebau a lefelau cyflog.

Yn yr adolygiad hefyd, yn ychwanegol at y lwfansau a ddarperir i Aelodau o'r Senedd yn benodol at ddibenion talu cyflogau staff, soniwyd y caniateir iddynt drosglwyddo hyd at 25 y cant o'u lwfans costau swyddfa ac unrhyw danwariant yn eu Cronfa Polisi, Ymchwil a Chyfathrebu i'w Lwfans Staffio i'w wario ar gyflogau staff (fel yr amlinellir yn y darpariaethau trosglwyddo yn Adran 6.8 o'r Penderfyniad). Nid yw'r math yma o ddarpariaeth drosglwyddo ar gael i Aelodau etholedig yr Alban na San Steffan.

Ar ôl ystyried y mater hwn, penderfynodd y Bwrdd beidio â gwneud newidiadau i lwfansau staffio'r Aelodau nac i gyflogau'r staff cymorth ar wahân i'r addasiadau blynyddol y darperir ar eu cyfer drwy fynegeio ar sail yr enillion gros canolrifol yng Nghymru. Ar yr un pryd, cydnabu'r Bwrdd ei bod yn debygol y bydd angen adolygiad o lwfansau staffio a chyflogau'r staff cymorth os bydd y Senedd yn penderfynu cynyddu nifer ei Haelodau.

Yn ôl trafod â'r Aelodau, rydym hefyd yn sylweddoli bod pwysau ar eu hamser, a bod terfyn ar eu gallu i ymdopi â rhagor o wybodaeth neu i reoli rhagor o staff. Amser yr Aelodau eu hunain sydd dan y mwyaf o bwysau, oherwydd nifer y pwyllgorau y maent yn gwasanaethu arnynt, hyd sesiynau'r Cyfarfod Llawn ac ati, a'r gofynion i gwrdd ag etholwyr a grwpiau buddiant. Mae'n anodd gweld sut y gallai'r Bwrdd ddarparu ar gyfer unrhyw gymorth pellach i leddfau pwysau o'r fath ar amser yr Aelodau.

Heb amheuaeth, bydd y Bwrdd nesaf yn cadw lefelau'r cymorth sydd ar gael i'r Aelodau dan adolygiad. Efallai y bydd pwerau'r Senedd yn newid dros yr ychydig flynyddoedd nesaf, er enghraifft yn sgil Brexit, y posibilrwydd y gallai cyfiawnder gael ei ddatganoli, ac ati. Byddai hyn yn amlwg yn effeithio ar gyfrifoldebau'r Aelodau, ac mae angen newid y lefel a'r math o gymorth sydd ar gael iddynt yn unol â hynny, pa un a gaiff nifer yr Aelodau ei newid ai peidio.

Dull gweithredu Bwrdd y dyfodol

Yn eich llythyr, rydych chi'n gofyn am y modd y gallai Bwrdd y dyfodol fynd ati i ddatblygu Penderfyniad i ddiwallu anghenion Senedd mwy o faint. Yn anffodus, ni allaf wneud sylwadau ar sut y byddai Bwrdd olynol yn mynd ati mewn sefyllfa o'r fath. Fodd bynnag, gan fod y Bwrdd presennol wedi gorffen ei adolygiad o'r Penderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd, gallaf roi syniad o sut olwg fydd ar y broses hon o'n profiad ni.

Mae'r Bwrdd yn glir bod ei benderfyniadau ar y taliadau i'r Aelodau yn seiliedig ar eu cyfrifoldebau, sy'n deillio o bwerau'r Senedd nid o'u llwyth gwaith. Mae'r Mesur yn nodi bod yn rhaid i'r Bwrdd ddarparu lefel taliadau ar gyfer yr Aelodau "sy'n adlewyrchiad teg o gymhlethdod a phwysigrwydd y swyddogaethau y disgwylir iddynt eu cyflawni." Mae cyfrifoldebau'r Aelodau wedi newid gan fod pwerau'r Senedd wedi cynyddu gydag amser. Mae hyn hefyd wedi arwain at gynnydd yn ystod y degawd diwethaf yn y cymorth staffio a'r cymorth ariannol sydd ar gael i'r Aelodau. Arweiniodd hefyd at ail-werthusiad sylweddol o lefel y taliadau sy'n briodol ar gyfer cyfrifoldebau'r Aelodau ar ddechrau'r Pumed Senedd. Mae'r Bwrdd hwn wedi cyhoeddi'r **Penderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd** ac wedi penderfynu cynnal y trefniadau cyflog presennol.

Mae'n debygol y bydd datblygiadau cyfansoddiadol presennol yn effeithio ar y Senedd maes o law, er enghraifft sut y mae pwerau'n cael eu dychwelyd yn sgil Brexit a'r posibilrwydd y bydd newidiadau i faint y Senedd fel sy'n cael ei drafod gan y Pwyllgor ar Ddiwygio Etholiadol y Senedd. Fodd bynnag, nid yw effaith newidiadau posibl o'r fath ar rolau a chyfrifoldebau'r Aelodau yn glir ar hyn o bryd. Byddai angen ystyried materion o'r fath wrth ddatblygu cynigion i fynd i'r afael ag anghenion Senedd mwy o faint os bydd newidiadau yn y setliad datganoli erbyn hynny.

Cyn i unrhyw Fwrdd ystyried sut i ddarparu ar gyfer anghenion Senedd mwy o faint o fewn y Penderfyniad, byddai angen eglurder ynghylch manylion unrhyw gynnydd arfaethedig ym maint y Senedd. Er enghraifft, nifer yr Aelodau ychwanegol, unrhyw newidiadau i'r system etholiadol, ac a fyddai hawl i'r Aelodau rannu swyddi. Ni fyddai asesiad ystyrllon o'r goblygiadau i'r Penderfyniad yn bosibl heb ragdybiaethau clir a chadarn i'r Bwrdd allu bwrw ymlaen â'i waith.

Yna, byddai angen i'r Bwrdd gynnal adolygiad llawn o'i Benderfyniad. Byddai angen iddo asesu'n ofalus y newidiadau i rolau a chyfrifoldebau'r Aelodau, a sut y byddai hyn yn effeithio ar y cymorth sydd ei angen fel y gallant arfer eu swyddogaethau yn effeithiol. Byddai angen i'r Bwrdd hefyd gadw cydbwysedd rhwng diwallu anghenion strategol Aelodau o'r Senedd a chost Senedd mwy o faint i drethdalwyr.

Mae'n debygol y byddai adolygiad o'r fath o'r Penderfyniad yn cymryd mwy o amser na'r adolygiad presennol o'r Penderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd. Byddai'n ddarn sylweddol o waith a fyddai'n cymryd amser i'w gynllunio a'i gwblhau. Ni fyddai unnryw fodel penodol i'r Bwrdd ei ddilyn i allu asesu effeithiau'r newidiadau o ran maint, y system etholiadol ac ati ar y Penderfyniad.

Gan dybio y bydd y Bwrdd nesaf yn dymuno parhau â dull gweithredu'r Bwrdd hwn a'i ragflaenydd, sef cyhoeddi'r Penderfyniad flwyddyn cyn yr etholiad nesaf, byddai angen cyhoeddi'r Penderfyniad yn ystod gwanwyn 2025. Diben hyn yw rhoi eglurder i ddarpar

ymgeiswyr sy'n sefyll yn etholiad y Senedd yn 2026 ar y pecyn taliadau a chymorth a fydd ar gael i'r Aelodau.

Gan ystyried yr holl faterion a amlinellwyd uchod, ac yn seiliedig ar yr adolygiad blaenorol a'r adolygiad presennol o'r Penderfyniad, fy asesiad yw y byddai angen dwy flynedd neu ragor i'w gwblhau. Byddai angen i'r holl ystyriaeth ac ymgynghori ddigwydd ymhell cyn hynny er mwyn gallu cyhoeddi'r Penderfyniad. Mae'n ddyletswydd ar y Bwrdd hefyd i ymgynghori â rhanddeiliaid. Byddai angen i'r Bwrdd ymgynghori ar y ddau gynnig ar gyfer newid a hefyd ar y Penderfyniad terfynol. Y cyfnod ymgynghori safonol a ddefnyddiodd y Bwrdd hwn yw chwe wythnos (heb gyfrif cyfnodau'r toriad). Fodd bynnag, ar gyfer materion mwy cymhleth a sylweddol, mae'r Bwrdd hefyd yn ystyried cyfnodau ymgynghori hirach os yw'r amserlenni yn caniatáu ar gyfer hynny. Er enghraifft, cymerodd adolygiad y Bwrdd o'r Penderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd bron ddwy flynedd. Fodd bynnag, rhagflaenwyd hyn hefyd gan **adolygiad o'r cymorth staffio** (a gyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2019) a threuliodd 22 mis ar yr adolygiad hwnnw'n unig.

Y farn am y rhagdybiaeth o ran costau

Heb wybod fanylion llawn y cynlluniau i gynyddu maint y Senedd, mae arnaf ofn nad yw'r Bwrdd yn gallu ystyried a oes unrhyw lwfansau penodol a allai fod yn fwy neu'n llai tebygol o gael eu diwygio wrth baratoi Penderfyniad ar gyfer sefydliad mwy o faint.

Fel y nodwyd eisoes yn y llythyr hwn, pe cytunir ar gynigion ar gyfer Senedd mwy o faint, byddai angen i'r Bwrdd gynnal adolygiad llawn o'i Benderfyniad. Byddai hyn yn cynnwys asesu anghenion yr Aelodau yng nghyd-destun eu rolau a'u cyfrifoldebau, a pha lefel o gymorth fyddai ei hangen ar yr Aelodau i weithredu'n effeithiol. Byddai angen i'r Bwrdd hefyd ystyried cost hyn i drethdalwyr. Ar hyn o bryd, nid yw'r wybodaeth hon yn hysbys ac felly nid ydym mewn sefyllfa i wneud sylwadau ar unrhyw lwfansau penodol.

Mae goblygiadau cyllido darpariaethau'r Bwrdd yn amrywio o flwyddyn i flwyddyn ac mae'n dibynnu ar amryw bethau, hynny yw y defnydd a wneir o'r arian gan yr Aelodau unigol, y cyfnod amser yn y cylch etholiadol ac ati. Nid yw'r Bwrdd yn cadw'r math yma o wybodaeth ac o'r herwydd byddwn yn argymhell eich bod yn cysylltu â Chomisiwn y Senedd er mwyn ei chael.

Camau a gymerwyd i gynyddu capasiti

Mae'r Penderfyniad presennol a'r Penderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd yn seiliedig i raddau helaeth ar faint y sefydliad ar hyn o bryd. Wrth baratoi'r Penderfyniad, mae'r Bwrdd wedi cydnabod bod maint y Senedd ar hyn o bryd a'r llwyth gwaith sy'n wynebu'r Aelodau yn achosi problemau. Yn wir, mae llawer o'r darpariaethau yn y Penderfyniad wedi'u hanelu

at roi cymorth ychwanegol i'r Aelodau i'w helpu i ymdopi â'r pwysau sylweddol ar eu hamser, fel yr amlinellir isod.

Staffio

Yn y Pumed Senedd, caiff yr Aelodau gyflogi Uwch-gynghorydd i fod yn rhan o'u tîm o staff cymorth, os ydynt yn dymuno gwneud hynny. Mae hon yn swydd uwch yn eu swyddfa. Diben y rôl yw galluogi'r Aelodau i fod â chapasiti strategol ychwanegol. Bwriad y Bwrdd yw bod y rôl yn cael ei defnyddio i ddarparu gwasanaeth ymchwil a briffio ar lefel uchel i'r Aelodau. Mae gan y pleidiau hefyd yr hyblygrwydd i gyflogi rôl Cymorth Grŵp Ychwanegol ar yr un lefel o gyflog.

Cyn 2007, roedd gan yr Aelodau hawl i gyflogi 2.5 o weithwyr cyfwerth ag amser llawn. Yn 2007, cynyddwyd lefel y cymorth staff i'r Aelodau o 2.5 o weithwyr cyfwerth ag amser llawn i 3.0 cyfwerth ag amser llawn. Y cyfiawnhad am hynny oedd y cynnydd canfyddedig yng nghyfrifoldebau'r Cynulliad Cenedlaethol o ganlyniad uniongyrchol i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Roedd y rhesymeg dros gynyddu nifer y staff yn awgrymu y dylai'r capasiti ychwanegol ganolbwyntio ar y cymorth strategol sydd ei angen ar yr Aelodau i fynd i'r afael â deddfwriaeth, nid dim ond cynnydd cyffredinol yn nifer y staff gweinyddol a chlerigol gweithredol.

Yn dilyn hyn, cynhaliodd y Bwrdd blaenorol yr egwyddor o 3.0 o weithwyr cyfwerth ag amser llawn, ond llaciodd ei reolau ychydig trwy ganiatáu i Aelodau benodi unrhyw gyfuniad o raddau staff, cyn belled nad oeddent yn gweithio mwy na 111 awr yr wythnos (sy'n cyfateb i 3.0 cyfwerth ag amser llawn).

Bu'r Bwrdd hwn yn ymgynghori ac yn ymgysylltu â'r Aelodau a'u staff yn gynnar yn nhymor y Bwrdd. O ganlyniad, fe wnaeth y Bwrdd ddileu'r cap o 3.0 o weithwyr cyfwerth ag amser llawn (y cyfeiriwyd ato fel y cap wythnosol o 111 awr yn ystod yr ymgynghoriad) gan ganiatáu i'r Aelodau symud mwy o arian rhwng y gyllideb swyddfa a'r gyllideb staffio. Rhoddodd hyn fwy o hyblygrwydd i'r Aelodau o ran sut y maent yn gwario eu cyllidebau ac roedd yn caniatáu iddynt ganolbwyntio eu hadnoddau yn unol â'u blaenoriaethau eu hunain. Felly, os yw Aelod yn awyddus i benodi staff ychwanegol i helpu i fynd i'r afael â phwysau'r llwyth gwaith, gall wneud hynny cyhyd â bod digon o arian ar gael.

Yn y Penderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd, yr Aelodau hefyd fydd yn penderfynu cyflog cychwynnol unrhyw staff newydd, o fewn y bandiau cyflog a bennwyd. Dylai hyn helpu'r Aelodau i ddenu staff mwy profiadol o safon uchel a gallu cystadlu â swyddi tebyg eraill yn y farchnad, a thrwy hynny helpu i gynyddu capasiti.

Lwfans polisi ac ymchwil

Yn ystod y Pedwerydd Cynulliad, roedd y Bwrdd yn cydnabod y gallai fod yn ofynnol i Aelod graffu ar rai meysydd polisi neu ddarnau o ddeddfwriaeth nad oes ganddo ef na'i staff brofiad nac arbenigedd ynddynt. Er mwyn cynorthwyo gyda hyn, cyflwynodd y Bwrdd y Gronfa Polisi ac Ymchwil (gan adeiladu ar y "Gronfa Ymgysylltu" flaenorol) a oedd yn darparu cyllid i'r Aelodau i ddefnyddio arbenigedd allanol i ariannu ymchwil strategol, amser benodol, gan arbenigwyr allanol. Gellir defnyddio'r Gronfa i wneud gwaith ymchwil i ddatblygu polisi, archwilio materion sydd o bwys i etholwyr, ac i graffu ar bolisi, deddfwriaeth neu gyllid.

Ehangwyd y ddarpariaeth hon eto ar gyfer y Pumed Cynulliad. Cynyddwyd maint y Gronfa Polisi ac Ymchwil o £2,000 i £2,500 ac ehangwyd y diffiniad o'i defnydd. Roedd y diffiniad ehangach newydd yn cynnwys y gallu i ddefnyddio'r arian i helpu i gyfathrebu ag etholwyr ar faterion sydd o ddiddordeb i'r cyhoedd. Mae'r gronfa hon yn dal ar gael, dim ond bod ei henw wedi newid yn Gronfa Polisi, Ymchwil a Chyfathrebu.

Mae'r enghreifftiau a amlinellir yn yr adran hon o'r llythyr yn dangos sut mae maint presennol y sefydliad wedi dylanwadu ar benderfyniadau'r Bwrdd o ran cynorthwyo Aelodau a grwpiau. Eu nod yw mynd i'r afael â diffyg yng nghapasiti'r Aelodau.

Amrywiaeth y Senedd

Fel yr amlinellwyd eisoes, yn ychwanegol at ddyletswyddau statudol y Bwrdd, mae'r Mesur yn pennu cyfrifoldebau allweddol eraill y mae'n rhaid iddo geisio eu cyflawni wrth wneud Penderfyniad. Mae hyn yn cynnwys sicrhau, yn achos unrhyw benderfyniad a wneir gan y Bwrdd nad yw, ar sail ariannol, yn atal personau rhag ceisio cael eu hethol i'r Senedd. Mae'r Bwrdd yn cymryd y ddyletswydd hon o ddifrif ac wedi ymrwymo i wneud yr hyn a all i ganfod a chael gwared ar rwystrau rhag sefyll etholiad, fel ffordd o gefnogi'r nod o sicrhau amrywiaeth yn y Senedd.

Mae'r Bwrdd wedi comisiynu dau brosiect ymchwil i'r rhwystrau a'r cymhellion i sefyll etholiad i'r Senedd. Yn fwyaf diweddar, yn 2018, lluniodd Prifysgol Caerdydd adroddiad ar gyfer y Bwrdd o'r enw '[Dadansoddi Amrywiaeth: Rhwystrau a chymhellion i sefyll yn etholiadau Cynulliad Cenedlaethol Cymru](#)'.

Roedd casgliadau ac argymhellion yr adroddiad yn ymdrin â thri phrif faes.

Yn gyntaf, argymhellodd yr adroddiad y dylai'r Bwrdd ymgysylltu'n effeithiol ag ystod eang o randdeiliaid i sicrhau ein bod yn deall eu hanghenion a'u safbwyntiau a pharatoi'r Penderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd flwyddyn cyn etholiad cyffredinol Cymru, er mwyn rhoi eglurder i ddarpar ymgeiswyr ar y pecyn o daliadau a chymorth a fydd ar gael. Yn unol â hynny, mae'r Bwrdd wedi ymgynghori ar wahanol agweddau ar y Penderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd, ac mae bellach wedi cyhoeddi ei Benderfyniad ar gyfer 2021-26.

Argymhellodd yr adroddiad hefyd y dylai'r Bwrdd ystyried nifer o fesurau i wella amrywiaeth a chydaddoldeb ymhellach yn y Senedd, megis cynorthwyo'r Aelodau gyda'u costau gofal plant, trefniadau gweithio hyblyg, rhannu swyddi a chronfa mynediad at wleidyddiaeth. Bu rhai argymhellion o'r fath o gymorth i lunio'r cynigion ar gyfer gwneud newidiadau i'r Penderfyniad y mae'r Bwrdd wedi ymgynghori arnynt, er enghraifft:

- Y cymorth sydd ar gael i'r Aelodau dalu am gostau gofal plant;
- Cymorth ychwanegol i Aelodau ag anableddau;
- Darparu lwfans i Aelodau ar absenoldeb rhiant, i dalu am gymorth ychwanegol yn ystod eu cyfnod o absenoldeb;
- Lwfans ar gyfer interniaethau o fewn grwpiau'r pleidiau.

Nid cyfrifoldeb y Bwrdd yw bwrw ymlaen â chynigion eraill fel y rhai sy'n ymwneud â rhannu swyddi a sefydlu cronfa mynediad at wleidyddiaeth. Byddai angen i'r Bwrdd ymateb i unrhyw ddatblygiad o'r fath drwy ystyried eu heffaith ar y Penderfyniad.

Soniodd ymchwil Prifysgol Caerdydd fod yna ffactorau strwythurol, gwleidyddol, diwylliannol a sefydliadol a allai fod yn atal neu'n rhwystro aelodau o rai grwpiau rhag cynnig eu hunain i sefyll etholiad. Mae hyn yn cynnwys diwylliant gwleidyddiaeth yn gyffredinol, sy'n tueddu i ddenu dynion yn hytrach na menywod, a phrosesau'r pleidiau gwleidyddol i ddewis ymgeiswyr. O ran y rhai a gymerodd ran yn yr ymchwil, denodd rhwystrau o'r fath fwy o sylw na rhwystrau o fewn y Senedd ei hun.

Gan ystyried y newidiadau a wnaed eisoes a'r newidiadau a fydd ar waith ar gyfer y Chweched Senedd, mae'r Bwrdd wedi mynd cyn belled ag y gall o fewn ei gylch gwaith i gael gwared ar rwystrau ariannol a rhwystrau eraill sy'n atal unigolion rhag sefyll etholiad.

Fe wnaethoch chi hefyd ofyn pa rwystrau fyddai'n faterion i'r Senedd ei hun fynd i'r afael â hwy. Amlygodd yr ymatebion i'n hymgyngoriad diweddaraf sawl mater a thrafodir y rheini isod.

Pwysleisiodd rhai ymatebwyr i ymgynghoriad y Bwrdd ar ei Benderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd nad yw'r rhwystrau i sefyll etholiad a wynebir gan y rhai sydd â chyfrifoldebau gofalu am blant o reidrwydd yn rhai ariannol. Tynnwyd sylw at y prinder darpariaeth gofal plant mewn rhai manau, yn enwedig yng nghyffiniau'r Senedd ac yn enwedig y tu allan i'r oriau gwaith arferol. Roedd yr awgrymiadau'n cynnwys y dylai'r Bwrdd weithio gyda Chomisiwn y Senedd a chyflogwyr yn ardal Bae Caerdydd i archwilio'r

potensial i gaffael gofal plant hyblyg a fforddiadwy ar y cyd y gallai'r Aelodau ei ddefnyddio. Awgrymwyd hefyd y dylid sefydlu meithrinfa yn y Senedd. Mae'r Bwrdd yn cydnabod y gallai'r hawliadau am gostau gofal plant gael eu cyfyngu gan brinder darpariaeth hyblyg i ofalu am blant yng nghyffiniau'r Senedd, fel y cyfeiriodd yr ymatebwyr ato. Mae'r Bwrdd wedi cytuno i ysgrifennu at Gomisiwn y Senedd i wahodd y Comisiwn i ystyried y dystiolaeth a gafwyd ar y mater hwn, gan ei fod y tu hwnt i gylch gwaith y Bwrdd.

Yn yr un ymgynghoriad, dadleuwyd y dylai'r Bwrdd Taliadau ganiatáu 'Aelodau locwm' i ddarparu ar gyfer Aelodau ar absenoldeb rhiant, yn lle aelod ychwanegol o staff na allai gymryd rhan yn nhrefodion y Senedd, er mwyn osgoi'r rheidrwydd i Aelodau ar absenoldeb rhiant orfod bod yn bresennol yn y Senedd er mwyn pleidleisio. Awgrymodd yr un ymatebydd y dylid caniatáu i Aelodau ar absenoldeb rhiant bleidleisio drwy ddirprwy.

Nid oedd y Bwrdd yn cytuno â'r awgrym y dylai 'Aelod locwm' fod ar gael i ddarparu ar gyfer Aelodau ar absenoldeb rhiant. Nid yw Deddf Llywodraeth Cymru a rheolau a gweithdrefnau'r Senedd yn caniatáu i bersonau heblaw Aelodau o'r Senedd a etholwyd yn ddemocrataidd gyflawni swyddogaethau Aelod yn nhrefodion ffurfiol y Senedd. Byddai angen newid y gyfraith ar gyfer hyn a byddai'n fater i'r Senedd ei hun.

Yn olaf, yng ngoleuni penderfyniad y Bwrdd y dylid talu lleoliadau gwaith o bedair wythnos neu ragor, dadleuodd ymatebydd arall y dylid cynyddu'r cyllidebau staffio yn unol â hynny, rhag i'r Aelodau ddewis peidio â chynnig cyfleoedd o'r fath oherwydd yr effaith ar eu cyllidebau staffio. Fodd bynnag, yn unol â chynigion y Bwrdd, rhaid i'r rheini sydd ar leoliadau gwaith o bedair wythnos neu ragor gael eu talu, gan ddod yn aelodau staff ychwanegol i wneud gwaith ar ran yr Aelod sy'n cyflogi. Nid oedd y Bwrdd wedi'i argyhoeddi y dylid cynyddu lwfansau staffio'r Aelodau at y diben hwn.

At hynny, fe wyddom bod cynlluniau mentora yn cael eu cynnig i helpu unigolion i cael profiad o waith y Senedd. Mae gwerth mewn cynnal cynlluniau o'r fath, ond nid y Bwrdd sy'n gyfrifol am y cyfleoedd hyn.

Ymwybyddiaeth o gynigion

Mae'r Bwrdd wedi ymrwmo i gyhoeddi ei Benderfyniad diwygiedig mewn da bryd cyn etholiad nesaf y Senedd er mwyn rhoi eglurder i ddarpar ymgeiswyr ar y pecyn llawn o daliadau a chymorth a fydd ar gael iddynt. Mae hyn yn dilyn y broses a gynhaliwyd gan y Bwrdd Taliadau blaenorol. Fel y trafodwyd eisoes, mae'r Penderfyniad wedi'i gyhoeddi ers hynny.

Fel y gwyddoch, cafodd Penderfyniad y Bwrdd blaenorol ar gyfer y Pumed Senedd sylw eang yn y cyfryngau. Cyhoeddodd y Bwrdd presennol ddatganiad i'r cyfryngau pan gyhoeddodd ei Benderfyniad ar gyfer y Chweched Senedd, ond oherwydd y sefyllfa bresennol yn ymwneud â Covid-19, ni chafodd y cyhoeddiad am y Penderfyniad unrhyw sylw y gwyddom amdano.

Mae'r Bwrdd yn teimlo ei fod wedi cymryd camau sylweddol o fewn ei gylch gwaith i gael gwared ar rwystrau a sicrhau cyfle cyfartal i'r rhai sy'n dymuno sefyll etholiad. Fodd bynnag, mater i bleidiau gwleidyddol Cymru yw penderfynu ar amrywiaeth yr ymgeiswyr sydd ar gael i'w hethol ac i etholwyr ddewis eu cynrychiolwyr.

Gwersi o fannau eraill

Fel yr amlinellwyd yn gynharach, mae'r Bwrdd yn cwrdd â'i gymheiriaid yn seneddau eraill y DU i rannu syniadau. Roedd yr ymchwil a gomisiynwyd gennym i rwystrau a chymhellion yn nodi hefyd fesurau amrywiaeth y seneddau eraill.

Mae rhai o'r cynigion a ystyriwyd gan y Bwrdd ar gyfer y Chweched Senedd yn adlewyrchu'r arfer mewn seneddau eraill, megis y darpariaethau a wnaed gan IPSA ar gyfer yr Aelodau Seneddol, a addaswyd lle bo angen ar gyfer cyd-destun Cymru. Ymgynghorodd y Bwrdd hefyd ar gymorth ychwanegol mewn perthynas ag anabledau y caiff yr Aelodau ei ddefnyddio i helpu i dalu unrhyw gostau ychwanegol sy'n deillio o'u hymgylltiad ag unigolion ag anabledau. Mae hyn yn adlewyrchu'r un cymorth ychwanegol a ddarperir i Aelodau o Senedd yr Alban.

Fodd bynnag, nid dim ond arferion seneddau eraill y mae'r Bwrdd yn eu hystyried. Rydym hefyd yn nodi mesurau i sicrhau amrywiaeth o fewn llywodraeth leol a rhannau eraill o'r sector cyhoeddus. Er enghraifft, wrth ystyried cynigion ar gyfrifoldebau gofalu, ystyriodd y Bwrdd yr arfer o fewn llywodraeth leol yng Nghymru.

Mae'r Bwrdd hefyd yn ymwybodol o'r cymorth a roddir i aelodau deddfwrfa Norwy i ddychwelyd i weithio neu i symud ymlaen i feysydd cyflogaeth eraill, wrth i'w cyfnod fel aelodau etholedig ddod i ben. Mae hyn o fudd i amrywiaeth yn y Senedd honno. Efallai bod darpar ymgeiswyr o gefndiroedd economaidd penodol yn fwy parod i gynnig eu hunain i'w hethol gan wybod y byddent yn cael cymorth i ddod o hyd i gyflogaeth tuag diwedd eu cyfnod yn y senedd.

Mae Comisiwn y Senedd eisoes wedi darparu rhywfaint o gymorth all-leoli ar gyfer staff cymorth Aelodau sy'n rhoi'r gorau i'w seddau neu sy'n cael eu trechu mewn etholiad, yn ogystal ag i Aelodau sy'n cael eu trechu, yn dilyn tystiolaeth a ystyriwyd gan y Bwrdd blaenorol. Mae mater y cymorth i Aelodau sy'n colli eu seddau wedi cael mwy o sylw cyhoeddus yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Mae'r Bwrdd wedi ysgrifennu at y Comisiwn

i'w wahodd i ystyried ehangu cymorth o'r fath i Aelodau sy'n dewis rhoi'r gorau i'w seddau, yn ogystal ag i'r unigolion hynny y cyfeiriwyd atynt eisoes.

Os bydd angen rhagor o wybodaeth arnoch chi am yr hyn a amlinellir yn y llythyr hwn, mae croeso ichi gysylltu â mi trwy ysgrifenyddiaeth y Bwrdd.

Diolch a dymuniadau gorau,

Y Fonesig Dawn Primarolo

Cadeirydd y Bwrdd Taliadau Annibynnol

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu yn Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.